וְכֵן אָתֵי מַלְוֶה וּפָרֵיק – יכול המלוה לבוא ולפדות את הנכסים מההקדש בדבר מועט בלבד. דִּתְנַן במסכת ערכין (כג:), שאם הקדיש הלוה את נכסיו ששוים פחות מחובו, מוֹסִיף המלוה להלוות ללוה עוֹד דִּינָר על הלואתו, וּפוֹדֶה בדינר זה אֶת הַנְּכָסִים הָאֵלּוּ מהקדש, ונוטל אותם בחובו. שכן מעיקר הדין אין הלוה יכול להקדיש נכסיו, משום שהם ממושכנים למלוה לפרעון חובו, וכיון שהמלוה להוציאם מההקדש בלא פדיון כלל, אלא שתיקנו חכמים שיפדה אותם המלוה בדבר מועט, כדי שלא יאמרו שהקדש יוצא לחולין בלא פדיון.

אלא כִּי פְּלִיגִי – מחלוקתם היא באופן דְּזַבְּין – שמכר הַמַּלְוֶה, וְקַדֵּישׁ – או שהקדיש הַמַּלְוֶה את הקרקע המשועבדת לו בחובו, קודם שהגיע זמן הפרעון, ולאחר שהגיע זמן הפרעון ולא פרעו הלוה, בא המלוה לגבות חובו מהקרקע וחוזר בו מהמכירה או מההקדש. אַבַּיֵי אָמַר, בעל חוב לְמַפְרֵעַ הוּא גּוֹבֶה, וְכֵיוָן דְּמִטָּא זְמָנֵיהּ וְלָא פַּרְעֵיהּ – שהגיע זמן הפרעון ולא פרעו הלוה, אִינְגַּאי מִילְּתָא לְמַפְרֵעַ דְּמַעְיְקָרָא בְּרְשׁוּתֵיהּ הֲוָה קָאֵי – התגלה הדבר למפרע שכבר משעת ההלואה עמדה הקרקע ברשות המלוה, וְשַׁפִּיר אֲקְדִּישׁ – ויפה הקדיש, וְשַׁפִּיר זַבֵּין – ויפה מכר, הואיל וכבר באותו הזמן היתה הקרקע שלו, ואינו יכול לחזור בו. וְרָבָא אָמַר, בעל חוב מְצָאן וּלְהַבָּא הוּא גּוֹבֶה – קונה את הנכסים רק משעה שגובה אותם, ואין הנכסים עומדים ברשותו מזמן ההלואה, כֵּיוָן דְּאִילּוּ חֲווּ לֵיהּ זוּזֵי הֲוָה מַסְלֵיק לְהוּ בְּזוּזֵי – שהרי אילו היו ללוה מעות, היה יכול לפרוע חובו במעות, ולהפקיע את שיעבוד המלוה מהנכסים, אִישְׁתְּכַח דְּהַשְׁתָּא קָא קָנֵי – נמצא שרק עכשיו קונה המלוה את הקרקע, והמכירה או ההקדש לא חלו משום שבאותו זמן לא היתה עדיין שלו, ויכול לגבותה בחובו.

הגמרא מקשה על דברי רבא מדבריו במקום אחר: וּמִי אָמַר רָבָא חָכְמִי – האם אפשר לומר שרבא אמר שבעל חוב קונה רק משעת הגביה ואילך, וְהָאָמַר רָמֵי בַּר חָמָא, רְאוּבֵן שֶׁמָּכַר שָׂדֶה לְשִׁמְעוֹן בְּאַחֲרָיוּת, שאם יבוא בעל חובו ויטול את הקרקע משמעון, מחמת חוב שמשועבדת לו קרקע זו תמורתו, ישלם ראובן לשמעון מחיר השדה [ולא היו לראובן נכסים אחרים שישתעבדו לשמעון עבור אחריות זו]. וְזָקְפָן עֲלָיו בְּמַלְוֶה – ולא היה לשמעון מעות לשלם לראובן את דמי השדה, וכתב לראובן שטר חוב על הדמים, ושיעבד לו נכסיו לפרעון חובו, וּמֵת רְאוּבֵן המוכר, ועדיין לא שילם שמעון את דמי השדה למוכר או ליורשיו, וַאֲתָא – ובא בַּעַל חוֹב דְּרְאוּבֵן וּטְרִיף לֵיהּ מִשִּׁמְעוֹן – ורצה לטרוף משמעון את הקרקע שקנה מראובן, בפרעון חובו של ראובן, וַאֲתָא שִׁמְעוֹן וּפַיְּיסֵיהּ בְּזוּזֵי – ופייס את בעל חובו של ראובן, בדמים שהיה חייב לראובן תמורת השדה, והניח בעל החוב את השדה ביד שמעון. ועתה טוען שמעון שאינו צריך לשלם לבני ראובן את חובו בדמי השדה, הואיל וכבר פרעו בשעה ששילם לבעל חובו של אביהם את דמי השדה. דְּיָנָא הוּא דְּאָתוּ בְּנֵי רְאוּבֵן וְאָמְרִי לֵיהּ לְשִׁמְעוֹן – הדין הוא שאף שקיבל ראובן על עצמו אחריות על מכירת השדה לשמעון, יכולים בני ראובן לבוא לשמעון ולומר לו, אֲנַן מִסַּלְקֵלֵי שְׁבַק אֲבוּן נַבָּךְ – לנו הותיר אבינו אצלך רק את המעות שאתה חייב לו, והרי הם מטלטלין, וּמִסַּלְקֵלֵי דַּיְירֵי לְבַעַל חוֹב לָא מְשַׁתַּעְבְּדֵי – ומטלטלין של יתומים אינם משתעבדים לבעל חוב של אביהם, ואין בעל חוב גובה אותם אלא מהלוה עצמו ולא מיורשיו. לפיכך לא היה לך לפייס את בעל חובו של אבינו בדמי השדה לפרעון חובו, מכיון שלא השתעבדו לבעל חוב, ואינך יכול לעכבם בידיך משום אחריות הנכסים שקיבל אבינו על עצמו, מפני שלא חל שיעבוד נכסים על מעות אלו, ועל כן מוטל עליך לפרוע לנו את דמי השדה שמכר לך אבינו.

וְאָמַר רָבָא, אִי פִּיקֵּחַ שִׁמְעוֹן, יכול הוא להפטר מהתשלום שתבעו ממנו בני ראובן, שכאשר יתבעוהו את דמי השדה, מַגְבֵּי לְהוּ אַרְעָא – יטען ויאמר לבני ראובן שאין לו מעות לפרוע להם את החוב שחייב לאביהם תמורת השדה, אלא רק קרקע, ויתן להם את הקרקע לפרעון חובו, וְהָדַר גָּבֵי לֵיהּ מִינַּיְיהוּ – ולאחר מכן יחזור ויגבה אותה מהם מחמת אחריות הנכסים שקיבל עליו אביהם על דמי השדה, אם בעל חובו יטרוף ממנו את השדה, דְּאָמַר רַב נַחְמָן, יְתוֹמִים שֶׁגָּבוּ קַרְקַע בְּחוֹבַת אֲבִיהֶם – ממי שלוה מאביהם, בַּעַל חוֹב – המלוה שהלוה לאביהם מעות, חוֹזֵר וְגוֹבֶה אוֹתָהּ מֵהֶן, ואם כן שמעון הנחשב לבעל חוב של אביהם, יכול לחזור ולגבות מהיתומים את השדה.

עתה הבינה הגמרא שרב נחמן סובר שבעל חוב אחר חוזר וגובה מהיתומים קרקע שגבו ממי שלוה מאביהם, משום שבשעה שגובים היתומים את הקרקע מבעל חובו של אביהם, התגלה הדבר שקרקע זו היתה קנויה לאביהם משעת ההלואה, וחל עליה שיעבוד נכסים, ולכן בעל חוב אחר חוזר וגובה אותה מהם. אם כן, מקשה הגמרא: אִי אָמְרַתְּ בַּשְׁלָמָא – מובן הדבר אם תאמר שבעל חוב לְמַפְרֵעַ הוּא גּוֹבֶה, ומתגלה הדבר שהיתה הקרקע קנויה לו משעת ההלואה, אֲמַטּוּ לְהָכִי – משום כך חוֹזֵר בעל חוב אחר וְגוֹבֶה אוֹתָהּ מֵהֶן, מכיון דְּכִמְאַן דְּנָבוּ מַחֲיִים דַּאֲבוּהוֹן דָּמֵי – שקרקע זו נחשבת כמי שנגבתה בחיי אביהם, שבעל חוב אחר חוזר וגובה אותה. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ – אם תאמר שבעל חוב מְצָאן וּלְהַבָּא הוּא גּוֹבֶה, והקרקע קנויה לו רק משעת הפרעון, אֲמַאי חוֹזֵר בעל חוב אחר וְגוֹבֶה אוֹתָהּ מֵהֶן, הָא הָוְיָין כְּמָאן דְּזָבְנִין יַתְמֵי נְכְסֵי דָּמֵי – הרי זה נחשב כמי שקנו יתומים נכסים במעותיהם לאחר מיתת אביהם, וְאִילּוּ קָנֵי יַתְמֵי נְכְסֵי – ואילו היו קונים היתומים נכסים במעותיהם, מִי קָא מְשַׁתַּעְבְּדֵי לְבַעַל חוֹב – האם היו משתעבדים הנכסים הללו לבעל חוב של אביהם, הרי בודאי אינם משתעבדים לבעל חוב. אלא מוכח מדברי רב נחמן שבעל חוב גובה למפרע, ורבא סובר כמותו, שיתומים שגבו קרקע בחוב אביהם, בעל חוב אחר של אביהם חוזר וגובה מהם. אם כן נמצא שסובר שבעל חוב גובה למפרע, והרי זה סותר לדבריו לעיל (ל:) שבעל חוב גובה מכאן ולהבא.

מתרצת הגמרא: לעולם סובר רבא שבעל חוב גובה מכאן ולהבא, וּשְׁאנֵי הָתָם – והטעם שמכל מקום יתומים שגבו קרקע בחוב אביהם, בעל חוב אחר יכול לחזור ולגבותה מהם, היינו משום דְּאָמַר לְהוּ הבעל חוב, הרי כל מה שגביתם קרקע זו הוא מחמת שיעבוד שהיה לאביכם בה, וְכִי הֵיכִי דְּמִשְׁתַּעְבְּדָא לֵיהּ לַאֲבוּכוֹן – וכשם שקרקע זו של הלוה משועבדת לאביכם המלוה לפרעון חובו, כך מִשְׁתַּעְבְּדָא נַמִּי לְבַעַל חוֹב דַּאֲבוּכוֹן – היא משועבדת גם לי משום שהייתי מלוה של אביכם, מַדְּרַבִּי נָתָן – מחמת הדין שחידש רבי נתן, דְּתָנְיָא, רַבִּי נָתָן אוֹמֵר, מְנַיִן לְנוֹשֶׁה בַּחֲבִירוֹ – למי שהיה תובע את חבירו מָנֶה בחובו, וַחֲבִירוֹ בָּחַבִירוֹ – וחבירו היה תובע את חבירו מנה בחובו, כגון שהיה בעל חוב תובע מנה מראובן, וראובן היה תובע מנה משמעון, שֶׁמּוֹצִיאִין מִזֶּה – משמעון וְנוֹתְנִין לָזֶה – לבעל חובו של ראובן, אף על פי ששמעון אינו בעל חובו, תַּלְמוּד לוֹמַר – מלמדנו הכתוב (במדבר ה ז), 'וְנָתַן לַאֲשֶׁר אָשַׁם לוֹ', וממה שלא נאמר 'ונתן לאשר הלוהו לו', משמע שאינו חייב דווקא לזה שהלוה לו, אלא למי שהקרן שלו, דהיינו למלוה של בעל חובו, ולכן יכול המלוה לגבות את המעות ממי שחייב אותם ללוה. ואם כן יש לומר שרב נחמן סובר שיכול בעל חוב אחר של אביהם לחזור ולגבות מהיתומים את הקרקע שגבו לאחר מיתתו, משום שכבר השתעבדה לו הקרקע בחיי אביהם, אף שאביהם לא קנה אותה בחייו, מחמת דינו של רבי נתן. וכן יש לומר בדברי רבא, שיכול שמעון לומר לבני ראובן, כשם שנכסי משועבדים לאביכם מחמת מכירת הקרקע, כך הם משועבדים גם לעצמי מחמת האחריות שקיבל אביכם עליה, משום דינו של רבי נתן, ולכן אף שלא היתה הקרקע קנויה לאביכם מחיים, יכול אני לגבותה, מחמת חוב האחריות.

הגמרא מקשה ממשנתנו על דברי רבא: תָּנַן במשנתנו (לעיל ל:), נָכְרִי שֶׁהִלְוָה אֶת יִשְׂרָאֵל עַל חֲמֵצוֹ – ושיעבד לו הישראל חמצו, ואמר לנכרי שאם לא יפרע לו חובו עד זמן הפרעון, יוכל לבוא לביתו ולגבות חובו מחמץ זה, אַחַר הַפֶּסַח אם הגיע זמנו ולא פרע לו, מוּתָּר החמץ בַּהֲנָאָה. שואלת הגמרא: אִי אָמְרַתְּ בַּשְׁלָמָא – מובן

המשך בעמוד קלה

הדבר אם תאמר שלְּמַפְרֵעַ הוּא גּוֹבֶה, ולאחר שגבה הנכרי חמצו, התגלה הדבר כי משעת ההלואה היה החמץ קנוי לו, אֲמַטּוּ לְהָכִי – משום כך מוּתָּר בַּהֲנָאָה, מפני שחמץ של נכרי שעבר עליו הפסח, מותר בהנאה. אֶלָּא אִי אֲמַרְתְּ – אם תאמר שמֵּאָן וּלְהַבָּא הוּא גּוֹבֶה, ורק משעת הגביה קנה הנכרי את החמץ, אַמַּאי – מדוע מוּתָּר בַּהֲנָאָה, הרי בְּרִשׁוּתָא דְּיִשְׂרָאֵל הֲוָה קָאֵי – החמץ עמד ברשות הישראל בפסח, וחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח, אסור בהנאה.

מתרצת הגמרא: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, כְּשֶׁהֶחֱזִינוּ – כשמשכנו אֲצִלּוֹ, והניח חמצו בבית הנכרי, והואיל ובעל חוב קונה משכון, הרי זה חמצו של הנכרי, ומותר בהנאה.

הגמרא דנה האם אפשר לתלות את מחלוקת אביי ורבא במחלוקת תנאים. שואלת הגמרא: לֵימָא בַּהֲנָאי – שמא נאמר שמחלוקת אביי ורבא לגבי גביית בעל חוב תלויה במחלוקת תנאים זו ששנינו בברייתא, יִשְׂרָאֵל שֶׁהִלְוָה לְנָכְרִי מעות עַל חֲמֻצּוֹ קודם הפסח, והתנה עמו שאם לא יפרע לו חובו עד יום פלוני יגבה את החמץ בחובו, לְאַחַר הַפֶּסַח אֵינוֹ עוֹבֵר על איסור אם נהנה ממנו. מַשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר אָמְרוּ, עוֹבֵר. מַאי – מה היא כוונת הברייתא, לָאו – האם אין מדובר שלא הניח הנכרי חמצו בבית הישראל, ובָּא קָמַיפַּלְגִי – ובזה נחלקו, דְּמַר – שרבי מאיר סָבַר, לְמַפְרֵעַ הוּא גּוֹבֶה, והתגלה הדבר שמשעת ההלואה היה החמץ של הישראל, ולכן עובר על איסור אם נהנה ממנו, וּמַר – ותנא קמא סָבַר, מֵאָן וּלְהַבָּא הוּא גּוֹבֶה, ועד שעת הגביה היה החמץ של הנכרי, ולכן אינו עובר על איסור אם נהנה ממנו.

מתרצת הגמרא: וְתֶמְצְרָא – וכי סבור אתה לומר שנחלקו האם למפרע הוא גובה או מכאן ולהבא הוא גובה, אם כן אֵימָא סֵיפָא – אמור ובאר את סוף הברייתא, אֲבָל נָכְרִי שֶׁהִלְוָה לְיִשְׂרָאֵל מעות עַל חֲמֻצּוֹ קודם הפסח, לְאַחַר הַפֶּסַח הִכְרִי הַכֹּל עוֹבֵר על איסור אם נהנה ממנו. וְהָא אֵיפְּכָא מִיכְּעֵי לֵיהּ – והרי היה לברייתא להפוך את המחלוקת ששנינו בתחילת הברייתא, ולומר שלְּמַאן דְּאָמַר הָתָם – לתנא קמא הסובר שם, שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵר, משום שמכאן ולהבא הוא גובה, ועד שעת הגביה היה החמץ של הנכרי, הָכָא עוֹבֵר, משום שמכאן ולהבא הוא גובה, והרי היה חמץ ברשות הישראל עד שעת הגביה, וְלִמַאן דְּאָמַר הָתָם – ולרבי מאיר הסובר שם שעוֹבֵר, משום שלמפרע הוא גובה, ומשעת ההלואה היה החמץ של הישראל, הָכָא אֵינוֹ עוֹבֵר, משום שלמפרע הוא גובה, והרי חמץ של הנכרי כבר משעת ההלואה. ומדוע נקטה הברייתא שלפי כולם עובר על איסור אם נהנה ממנו.

אֶלָּא לעולם סוברים תנא קמא ורבי מאיר שגובה מכאן ולהבא, ואין מחלוקת אביי ורבא תלויה במחלוקתם, וְהָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – כאן, בשני הדינים המוזכרים בברייתא במה מדובר, בְּגוֹן שֶׁהִרְחִינוּ – שמשכנו אֶצְלוֹ, והניח הלוה את החמץ הממושכן בבית המלוה, וְקָמִיפַּלְגִי תנא קמא ורבי מאיר בִּדְרַבִּי יִצְחָק בדין משכון. דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק, מַנַּיִן לְבַעַל חוֹב שֶׁקִּוֹּנָה מַשְׁכּוֹן למשך כל תקופת ההלוואה, ואם נאנס המשכון חייב המלוה לשלמו, משום שהוא ברשותו, שֶׁנֶּאֱמַר לגבי מלוה המשיב את המשכון ללוה (דברים כד יג), ׳הָשֵׁב תָּשִׁיב לוֹ אֶת הַעֲבוֹט כְּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ, וְשָׁכַב בְּשַׂלְמָתוֹ וּבֵרֲכֶךָּ, וּלְךָ תִּהְיֶה צְדָקָה׳, אם נאמר שהמלוה קנה את המשכון, מובן מדוע השבה זו נחשבת כצדקה, משום שמשאיל ללוה המלוה דבר השייך לו, אבל אִם נאמר שהמלוה אֵינוֹ קוֹנֶה את הַמַּשְׁכּוֹן, צְדָקָה מַנַּיִן – מדוע נחשבת השבת המשכון כצדקה, הרי הוא נותן ללוה דבר השייך ללוה, אלא מִכָּאן לְבַעַל חוֹב שֶׁקִּוֹּנָה מַשְׁכּוֹן. מבארת הגמרא את מחלוקת התנאים שבברייתא: תָּנָא קַמָּא סָבַר, הֲנִי מִילֵּי – דברים אלו אינם אלא בִּישְׂרָאֵל שנטל משכון מִיִּשְׂרָאֵל, משום דְּהוּא דְּקָרְיָא בֵּיהּ – שרק במקרה כזה אפשר לקרוא בו, ׳וּלְךָ תִּהְיֶה צְדָקָה׳, אֲבָל יִשְׂרָאֵל שנטל משכון מִנָּכְרִי, שאינו שייך בצדקה, לֹא קָנֵי – לא קנה את המשכון, ונשאר החמץ ברשות הנכרי, ולכן סובר שאינו עובר עליו אם נהנה ממנו לאחר הפסח. וְרַבִּי מֵאִיר סָבַר שיש לדון בדין זה קַל וָחוֹמֶר, ומה אם יִשְׂרָאֵל שנטל משכון מִיִּשְׂרָאֵל, קָנֵי – קנה את המשכון, יִשְׂרָאֵל שנטל משכון מִנָּכְרִי, לֹא כָּל שֶׁכֵּן שיקנה את המשכון, והרי החמץ ברשות הישראל, ולכן סובר שאם עבר ונהנה ממנו לאחר הפסח, עובר עליו. אֲבָל נָכְרִי שֶׁהִלְוָה אֶת יִשְׂרָאֵל עַל חֲמֵצוֹ, ונטל הנכרי מהישראל את חמצו במשכון, אם נהנה ממנו לַאֲחַר הַפֶּסַח, דִּבְרֵי הַכֹּל עוֹבֵר עליו. משום דְּהָתָם – שם, במקרה שהנכרי נטל משכון מישראל, וַדַּאי יש לומר שנָּכְרִי מִיִּשְׂרָאֵל לֹא קָנֵי את המשכון, ונשאר החמץ ברשות הישראל, ולכן כולם מודים שעובר אם נהנה ממנו לאחר הפסח.

לאחר שהתבאר שלדברי הכל נכרי לא קונה משכון מישראל, חוזרת הגמרא להקשות על האופן שבו יישבה לעיל (לא.) את משנתנו לשיטת רבא. הגמרא הקשתה לעיל: תְּנַן במשנתנו (לעיל לז.), נָכְרִי שֶׁהִלְוָה מעות לְיִשְׂרָאֵל עַל חֲמֵצוֹ, אַחַר הַפֶּסַח אם הגיע זמנו ולא פרע לו, מוּתָּר החמץ בַּהֲנָאָה, וקשה על רבא הסובר שמכאן ולהבא הוא גובה, מדוע מותר החמץ בהנאה, הרי הנכרי קנה אותו רק משעת הגביה, ובפסח עמד החמץ ברשות הישראל, וחמץ שעבר עליו הפסח, אסור בהנאה. ותירצה הגמרא שמדובר שמשכנו הישראל בבית הנכרי והניח חמצו אצלו.

עתה מקשה הגמרא: נֶהֱי נַמִּי – האף אומנם שהעמידה הגמרא שמדובר דְּהִרְחִינוּ אֶצְלוֹ – שמשכנו הישראל בבית הנכרי, הָא אָמְרַת – הרי אמרת שלדברי הכל נָכְרִי שנטל משכון מִיִּשְׂרָאֵל לֹא קָנֵי את המשכון, ואף שהיה החמץ מונח בפסח בבית הנכרי, הרי זה שייך לישראל, ואם כן חוזרת הקושיא ממשנתנו על רבא מדוע מותר החמץ בהנאה. מתרצת הגמרא: לֹא קַשְׁיָא, הָא דְּאָמַר לֵיהּ מֵעַכְשָׁיו – במשנתנו מדובר שבשעה שהניח הלוה חמצו בבית המלוה, אמר לו שאם לא יפרע חובו עד יום פלוני, יהא החמץ קנוי לו מעכשיו, ולכן נכרי שהלוה לישראל מעות, והניח הישראל חמצו ברשות הנכרי, כאשר לא פרע הישראל חובו, התברר כי החמץ קנוי לו משעה שהניחו ברשותו, ולכן מותר בהנאה. ואילו ישראל שהלוה לנכרי מעות, והניח הנכרי חמצו ברשות הישראל, כאשר לא פרע הנכרי חובו, התברר כי החמץ קנוי לישראל משעה שהניחו ברשותו, ואסור בהנאה. וְהָא דְּלֹא אָמַר לֵיהּ מֵעַכְשָׁיו – ובברייתא מדובר שבשעה שנתן הלוה למלוה את המשכון, לא אמר לו שיקנה את המשכון מעכשיו, אלא נתנו כשאר משכון, ואמר לו שאם לא יפרע חובו, יגבה אותו ממשכונו. ולכן לגבי נכרי שהלוה מעות לישראל, ונתן לו הישראל חמצו כמשכון, כולם מודים שאף לאחר שלא פרע לו חובו, אסור להנות ממנו, משום שמכאן ולהבא הוא גובה, ובפסח היה החמץ של הישראל. ואף שהניחו אצלו, אין נכרי קונה משכון מישראל. ואילו לגבי ישראל שהלוה לנכרי, ונתן לו הנכרי חמצו כמשכון, נחלקו תנא קמא ורבי מאיר, תנא קמא סובר שאין ישראל קונה משכון מנכרי, והיה החמץ של הנכרי בפסח, ולכן אין עובר עליו אם נהנה ממנו לאחר פסח, ורבי מאיר סובר שישראל קונה משכון מנכרי, והיה החמץ של הישראל בפסח, ולכן אם נהנה ממנו לאחר פסח, עובר עליו.

שואלת הגמרא: וּמְנָא תֵּימְרָא דְּשָׁנֵי לֵיהּ – ומנין אתה אומר שאף במקום שהניח את המשכון ברשות המלוה שונה הדין בֵּין הֵיכָא דְּאָמַר הלוה למלוה, שאם לא יפרע חובו יהא המשכון קנוי לו מֵעַכְשָׁיו, וּבֵין הֵיכָא דְּלֹא אָמַר מֵעַכְשָׁיו.

מתרצת הגמרא: דְּתַנְיָא בברייתא, נָכְרִי שֶׁהִרְחִין – שמשכן קודם הפסח פַּת פּוּרְנִי (–תנור גדול) גדולה, אֵצֶל יִשְׂרָאֵל בחובו, אֵינוֹ עוֹבֵר הישראל משום ׳בל יראה׳ בפסח, משום שאין ישראל קונה משכון מנכרי, וְאִם אָמַר לוֹ הנכרי בשעה שנתן לו המשכון, הַנַּעֲתִיד – הרי המשכון שלך, עוֹבֵר הישראל משום ׳בל יראה׳ בפסח. דנה הגמרא: אם כשאמר הלוה ׳הגעתיך׳, אין כוונתו ל׳מעכשיו׳, מַאי שְׁנָא רֵישָׁא וּמַאי שְׁנָא סֵיפָא – מה ההבדל בין שני המקרים בברייתא, הרי גם אם אינו אומר ׳הגעתיך׳, כאשר הגיע זמנו ולא פרע, קונה את המשכון. אֶלָּא לָאו – אלא ודאי יש לומר ש׳הגעתיך׳ הכוונה היא ׳מעכשיו׳, ואם כן שְׁמַע מִינָּהּ – יש להוכיח דְּשָׁאנֵי הֵיכָא דְּאָמַר לֵיהּ מֵעַכְשָׁיו – ששונה הדין בין מקרה שאמר הלוה שיהא קנוי לו מעכשיו, שקונה המלוה את המשכון משעת ההלואה, לְהֵיכָא דְּלֹא אָמַר לֵיהּ מֵעַכְשָׁיו – למקרה שלא אמר לו הלוה שיהא קנוי לו מעכשיו, שאינו קונה המלוה את המשכון אלא משעת הגביה. מסיקה הגמרא: שְׁמַע מִינָּהּ – אכן יש להוכיח כן.

הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בחמץ שנמצא בחנות לאחר הפסח: תָּנוּ רַבָּנָן בברייתא, חֲנוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל וּמָלְאוּ – והפת והיין שנמכרים בתוכה, הרי הם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּפוֹעֲלֵי נָכְרִים נִכְנָסִין לְשָׁם לסייע במכירת המלאי, או לעשות בה מלאכתם, חָמֵץ שֶׁנִּמְצָא שָׁם אַחַר הַפֶּסַח, אָסוּר בַּהֲנָאָה וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שאסור אף בַּאֲכִילָה, משום שתולים שהחמץ הגיע ממה שנמכר בחנות, והרי זה של ישראל, וחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח, אסור בהנאה. ואילו חֲנוּת שֶׁל נָכְרִי וּמָלְאוּ שבה שֶׁל נָכְרִי, וּפוֹעֲלֵי יִשְׂרָאֵל נִכְנָסִין וְיוֹצְאִין לְשָׁם, חָמֵץ שֶׁנִּמְצָא שָׁם אַחַר הַפֶּסַח, מוּתָּר בַּאֲכִילָה וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שמותר אף בַּהֲנָאָה, משום שתולים שהחמץ הגיע ממה שנמכר בחנות, והרי זה של נכרי, וחמץ של נכרי שעבר עליו הפסח, מותר באכילה.

משנה

המשנה מבארת באיזה אופן אין צורך לבער את החמץ: חָמֵץ שֶׁנָּפְלָה עָלָיו מַפּוֹלֶת חֲרֵי הוּא כְּמִכְוָּר, ואין עוברים עליו משום ׳בל יראה׳, ומחמת כן אין צריך להוציאו משם כדי לבערו.

רבן שמעון בן גמליאל מבאר מהי המפולת השנויה בדברי תנא קמא: רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, כֹּל שֶׁאֵין הַכֶּלֶב יָכוֹל לְחַפֵּשׂ אַחֲרָיו, הרי זו מפולת שהחמץ תחתיה נחשב כמבוער.

גמרא

שנינו במשנתנו שחמץ שנפלה עליו מפולת, הרי הוא כמבוער, ואין צריך להוציאו ולבערו: אָמַר רַב חִסְדָּא, וְאַף שאינו צריך לבערו, צָרִיךְ שֶׁיְּבַטֵּל אותו בְּלִבּוֹ, משום שחוששים שמא יפנה את המפולת בתוך הפסח, ונמצא עובר עליו ב׳בל יראה׳.

הגמרא מביאה ברייתא המפרשת מהו שיעור חיפוש הכלב שהתבאר בדברי רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו: תָּנָא בברייתא, כַּמָּה חֲפִישַׂת הַכֶּלֶב – עד איזה שיעור יכול הכלב לחפש. עומק שְׁלֹשָׁה טְפָחִים.

הגמרא מבררת האם שיעור שלושה טפחים נאמר גם לגבי שמירה בקרקע: אָמַר לֵיהּ רַב אָחָא בְּרֵיהּ דְּרַב יוֹסֵף לְרַב אַשִׁי, הָא דְּאָמַר שְׁמוּאֵל, כָּפָפִים שהפקיד אדם אצל חבירו, אֵין לָהֶם שְׁמִירָה אֶלָּא בְּקַרְקַע, ואם לא נתנם בקרקע ואבדו או נגנבו, הרי זו פשיעה וחייב לשלם, משום שאף שומר חינם חייב בפשיעה, מִי בָּעֵינַן שְׁלֹשָׁה

המשך בעמוד ג

טָפָחִים אוֹ לֹא – האם צריך להטמינם בעומק שלושה טפחים או שמספיק שיעור פחות מכך. **אָמַר לֵיהּ** רב אשי, **הָבָא** – כאן, לגבי חמץ **מְשׁוּם רֵיחָא** – מפני שהכלב מריחו, מחפש אחריו ומוציאו, **בָּעֵינַן** – צריך שיהיה בעומק **שְׁלֹשָׁה טְפָחִים**, אבל **הָתָם** – שם, לגבי שמירת כספים, טעם הטמנתם בקרקע **מְשׁוּם אִיבַּוּיֵי מְעִינָא הוּא** – כדי שיהיו מכוסים מן העין ולא יכיר בהם הגנב, **וְלֹא בָּעֵי** – ולכן לא צריך להטמינם בעומק **שְׁלֹשָׁה**.

שואלת הגמרא: **וְכַמָּה** הוא שיעור הטמנת כספים בקרקע. משיבה הגמרא: **אָמַר רַפְרָם בַּר פָּפָּא מִפִּיכְרָא** [–שם מקום], עומק **טֶפַח**.

משנה

התרומה המופרשת מגידולי הארץ, היא ממון כהן ואסורה באכילה לזרים. זר האוכל תרומה, משלם לכהן את שווי התרומה שאכל [–׳קרן׳], שהרי גזל את הכהן. אם אכלה בשוגג, חובת התשלומים אינה רק תשלומי גזילה, אלא הם באים גם בכדי לכפר לו על חטאו באכילה זו, ולכך דיניה שונים, שעליו להוסיף ולשלם גם חומש, וכן שעליו לשלם את הקרן ואת החומש דווקא מפירות חולין שכבר הופרשו מהם תרומות ומעשרות והם נעשים תרומה תחת התרומה שאכל, ועוד.

המשנה מבארת את דינו של זר האוכל בפסח שהיא חמץ: זר **הָאוֹכֵל תְּרוּמַת חָמֵץ בַּפֶּסַח**, שאינה שוה כלום כיון שהיא אסורה באכילה ובהנאה, אם **בְּשׁוֹגֵג** אכלה, שלא ידע שתרומה היא או שלא ידע שהתרומה אסורה לזרים, **מְשַׁלֵּם** לכהנים **קֶרֶן וְחוֹמֶשׁ**, ואינו משלם דמים אלא פירות חולין, כדין האוכל תרומה בשוגג במשך כל ימות השנה. ואף שלא היה לתרומה שאכל כל ערך ממון ולא גזל מהכהנים דבר, מכל מקום עליו להתכפר על חטאו, ועל כך באה חובת תשלומיו. ואם **בְּמֵזִיד** אכלה, שידע שהיא תרומה ואסורה לו, שבאופן זה התשלומים הם תשלומי גזילה, כדין כל מי שאכל מה שאינו שלו שהרי הוא כגזלן, ואין התשלומים באים לכפרה, **פָּטוּר מִתַּשְׁלוּמִין** – מלשלם את דמי התרומה שאכל, שהרי היא חמץ ואסורה בהנאה ואין לה דמים ולא הפסיד את הכהן דבר, **וְכֵן** אם תרומה טמאה היא פטור **מִלְּשַׁלֵּם דְּמֵי עֵצִים** – את שווי התרומה כאילו היתה עצים הראויים להסקה, שהלא היא אסורה בהנאה ואין לה דמים כלל.

גמרא

הגמרא דנה בדיני התשלומים המוטלים על זר שאכל תרומה בשוגג, על פי האמור במשנתנו ובברייתות אחרות, ומתוך הדברים יתבארו גם דברי המשנה. תחילה מביאה הגמרא את המשנה בתרומות (פ״ו מ״א) הפוסקת את דינו של זר האוכל תרומה בשוגג: **תְּנַן הָתָם** – שנינו במשנה בתרומות (שם), זר **הָאוֹכֵל תְּרוּמָה בְּשׁוֹגֵג, מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחוֹמֶשׁ**, והתשלומים נעשים תרומה. הכל שוים בחיוב זה, **אֶחָד** [–בין] **הָאוֹכֵל** מאכל תרומה, כגון פת חטים, **וְאֶחָד** [–ובין] **הַשּׁוֹתֶה** משקה של תרומה, כגון יין,